

## रोजगार हमी योजनेचे जनक - वि. स. पागे

- वि. स. पागे यांचा जन्म दिनांक 21 जुलै, 1910 रोजी सांगली जिल्ह्यात बागणी (ता.वाळवा)या गावी झाला.
- विवेकानंदाचे जनसेवा सूत्र व्रत म्हणून स्वेच्छेन स्वीकारणारे, ज्ञानेश्वर, एकनाथ, तुकाराम, लोकमान्य टिळक, महात्मा गांधी यांच्या तत्वज्ञानाचा प्रभाव तसेच विचारांचा वारसा ज्यांच्या मनावर खोल रुजला होता.
- असे क्रियावान पंडित म्हणजे वि. स. पागे ! अध्यात्म हा त्यांच्या जीवनाचा अविभाज्य भाग बनला होता. न्यायावर सत्यावर, नीतीवर अधिष्ठित जीवन जगण्यात कृतार्थता आहे हे त्यांनी ओळखले होते. आनंदाचा, सौंदर्याचा, सत्याचा ख-या अर्थाने शोध घेणारे जीवन यात्री होते. टिळकांच्या चरित्राने त्यांच्यापुढे स्वराज्याचे ध्येय ठेवले त्या दिशेने ते वाटचाल करीत गेले. स्वराज्यासंबंधी त्यांनी केलेल्या कामगिरीपेक्षा तत्वज्ञान विषयक सांस्कृतिक कार्य अधिक मोलाचे होते.
- अत्यंत स्पष्ट असलेले तत्वशील होते. तर आपल्यापेक्षा आपल्या समाजाचा विचार जागता ठेवला पाहिजे. समाज रुपी देवासाठी आपला देह झिजवावा ही निष्ठा असेल तोच लोकनेता होऊ शकतो अशी त्यांची धारणा होती. त्यांचे प्रबोधन लोकांना पटत असे. नेमक्या समर्पक शब्दात ते बोलत. त्यांच्या बोलण्यात प्रामाणिकता, उत्कटता होती. त्यांचे संभाषण कार्यनिष्ठा, बुद्धिमत्ता, कळकळ आणि लालित्य काव्यांनी नटलेले असे. हिंदी, मराठी, इंग्रजी, या भाषांवर त्यांचे प्रभुत्व होते.
- त्यांनी 'तुका म्हणे जाऊ वैकुंठा चालत' हे नाटक लिहिले. अमर पक्ष कविता, नाद, नौबदी, हे काव्य संग्रह प्रसिध्द केले. या सर्व लेखनातून त्यांनी लोकांना जगाकडे पहाण्याची दृष्टी दिली. राष्ट्रीय आंदोलनाच्या काळात समाजात उत्साह आणि आवेश कायम ठेवण्याच्या कामात पागेसाहेब आघाडीवर होते.
- भाषणे देणे, मिरवणूमका काढणे, आंदोलन करणे, प्रसंगी तुरुंगवास सोसणे या सगळ्या गोष्टीत त्यांनी भाग घेतला होता.
- 1952 साली विधान परिषदेचे सदस्य म्हणून त्यांची निवड झाली. 1960 ते 1978 पर्यंत मध्ये विधान परिषदेचे सभापती होते.
- महाराष्ट्र खादी ग्रामोदयोग मंडळाचे अध्यक्ष होते. महाराष्ट्र राज्य रोजगार हमी परिषदेचे ते अध्यक्ष होते. मुंबई गांधी स्मारक निधीचे ते अध्यक्ष होते. अशा अनेक संस्थामार्फत त्यांनी केलेले कार्य लोकमान्य व राजमान्यता पावले.
- आज अखिल भारतीय पातळीवर वि.स.पागे योजना राबविल्या जातात. महात्मा गांधीपासून ते इंदिरा गांधीपर्यंत वि स पागे हे सर्वार्थाने महाराष्ट्राचे प्रतिनिधीत्व करीत होते. त्यांचा सर्वांना आदर वाटत असे. निष्ठावंत राहूनही सेवक म्हणून कसे काम करता येते याचा वस्तुपाठ घालून दिला. वाणी आचार, विचार याची तेजस्विता किती उदात्त जीवन घडवते याचे उदाहरण म्हणजेच वि. स. पागे.!
- पागेसाहेबांच्या कर्तृत्वाला वाव देणा-या त्यांच्या आयुष्यातील थोर व्यक्ती म्हणजे यशवंतराव चव्हाण, तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी, वसंतदादा पाटील, बाळासाहेब भारदे हे त्यांचे राजकारण क्षेत्रातील सहकारी. परंतु, त्यांचे आंतरिक नाते श्रीनिसर्गदत्त महाराज, स्वामी मुक्तानंद, स्वामी स्वरूपानंद, संत फुटाणे यांच्याशी एकरूप झाले होते. सोनोपंत दांडेकर, धुंडामहाराज देगलूकर यांच्याशी त्यांचा गाढा स्नेह होता. ज्ञानदेव, नामदेव, तुकाराम या संताशी ते ख-या अर्थाने सुसंवाद करीत.
- त्यांचे प्रेरणास्त्रोत अध्यात्म क्षेत्रातून आलेले होते. पागेसाहेबांचे अंतःकरण तुकारामाप्रमाणे निर्मल होते. ज्ञानेश्वरीवर त्यांची मास्टरी होती.

-----